

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülés 1889. november 20-ikán. Dr. Apáthy István »A szövettani módszerekről« értekezve, vázolja a használatban levő módszereket, kiemelve jó és rossz oldalait. Ismerteti azután a maga taláta új módokat az állati szövetek keményítésére, festésére s eltartására vonatkozólag, valamint azon eljárását, mellyel metszet-sorokat aránylag gyorsan s pontosan lehet készíteni. Az előadottak illusztrálására sok mikroszkópi készítmény szolgált. (Bővebben a Pótfüzetekben közöljük.)

Dr. Mágocsy-Dietz Sándor »Növénybiológiai közlemények«-et terjesztett elő. Általában ismertette a biológia fogalmát, azután több újabb megfigyelést adott elő, melyeket részben maga tett; nevezetesen a ligetékessége (*Oenothera biennis*) virágáról kimutatta, hogy nemcsak a rovarok útján porozódik be, hanem maga magát is beporozza; a kerti dákoska (*Gladiolus gandavensis*) ellenben csak rovarok útján porozódik be. Továbbá ismertette a sárgarépa virágának s a kis szulák (*Convolvulus arvensis*) termésének a rovarok, illetve a hideg ellen való védekezése módját s a füzike-félék (*Epilobium*) magjának szét-szórását. Ez utóbbiak termésének felnyílása olyan, hogy a magvak a legcélszerűbben kerülhetnek a szél szárnyára. Végre ismertette Lundström vizsgálatait a fák levelein az erek szögleteiben képződő szőrök között lakó atkák lakásairól, mely szerint ez állatkák a levelek vendégszeretétét azzal hálálják meg, hogy a leveleket tisztán tartják s az élősdigombáktól védelemezik. Hazánkban ilyen lakásokat (*acaromatium*) talált a hárs, a tölgy, a mézgás éger, a mogyoró, a bükk és a húsos som levelein. (Bővebben közöljük.)

Erdődi Imre »Új eszköz a csillagászati fogalmak szemléltetéséhez« czímen előadja, hogy a csillagászati ismeretek terjesztésére egy tervet dolgozott ki, melyet valamely állami iskolában lehetne berendezni. A terv szerint körülbelül 30 méter átmérőjű gömb belsejében volnának a nézők s a gömb forgatásával az egész csillagos ég eléjük tárulna és szemlélhető lenne minden világtájnak, pl. az északi sarknak csillag-

világa is. A tanulók csoportonként látogathatnák ez intézetet, sőt a közönség részéről is akadna bizvást nézője.

Választmányi ülés 1889. évi november 20-ikán. Lengyel Béla elsőtitkár előterjeszti, hogy az október 31-ikén lejárt ásványtani és fizikai pályázatra egy-egy pályamű érkezett. Az ásványtani pályamunka jeliséje »A Haza minden előtt«, a fizikai pályamunkáé pedig »Mezarthim«. — A pályaművek jeligés levélkéi közös borítékba tételnek, a Társulat pecsétjével lezáratnak és megőrzés végett a levéltárba helyeztetnek.

A titkár előterjeszti, hogy mihelyt hírt vette, hogy Wangemann Edison fonográfjával Bécsbe megy, telegrammal fordult hozzá, mutatná be Budapesten a Társulat egy ülésén a nevezett eszközt és működését, miként erről a napi lapokban is szó volt s tagtársaink bizonyára érdeklődéssel várták megérkezését. Wangemann úr rövid levélben válaszolt, tudatva, hogy ha Budapestre jön, fel fogja keresni. A titkár a lapokból értesülve Wangemann úrnak Budapestre érkezéséről, felkereste, de nem beszélhetvén vele, névjegyt hagyta lakásán; Wangemann úr azonban még erre sem tette meg ígért látogatását s így az egész abban maradt; különben, miként a Társulat elnöke és alelnöke tapasztalta, az eszköz nem működik olyan szabatossággal, mint a lapok híresztelték s nem is alkalmas arra, hogy róla Társulatunkban előadás tartassék. — Tudomásul van.

Lengyel István iroda-igazgató előterjeszti a forgó tőke állását 1889. október havában. — Tudomásul szolgál.

A titkár jelenti, hogy Kempelen Imre rendes tag és birtokos Mohán 200 forinttal a pártoló tagok sorába lép. — Örvendetes tudomásul szolgál.

Heller Ágost könyvtárnok előterjeszti, hogy Társulatunkkal a következő külföldi intézetek kívánnak csereviszonyba lépni: a »K. u. K. Oesterreichisches Gradmessungsbureau« Bécsben, a »Royal College of Physicians« Edinburghban, a »North Carolina Elisha Mitchell scientific society« Chapel Hillben és a »Kansas Academy of sciences« Topeka-ban. A maga részéről a csereviszony el-

fogadását ajánlja. — A választmány a nevezett intézetekkel a cserét elfogadja és a cserepéldányok mikénti elküldésével a könyvtárnokot megbízza.

A jegyző felolvassa az utolsó választmányi ülés óta a könyvtárba beérkezett ajánlékokat. Szerzőktől érkeztek: Cserháti Sándortól »Jelentés a m.-óvári gazdasági akadémia kísérleti telepén az 1886—1888-ik években végrehajtott növénytermelési kísérletekről«; Hegyesi Mártontól »Belényes és vidéke«, Téglás Gábortól »Római márványbánya a Bisztravölgyben, Bukova hunyadmegyei falu határában«, »Római kőbányászat a tordai hasadék keleti torkolata felett«, Téglás Gábortól és Király Páltól »Újabb adalékok Dacia felirattárához«, Jónás Arnoldtól és Benczúr Dénestől »Thermopalatio« és Kövesligethy Rudolftól »Wladimir Michelson's Spektraltheorie«, továbbá a Mária Dorothea-egyesülettől »A Mária Dorothea-egyesület első évkönyve« és a Franklin-Társulattól, Dr. Szilágyi Gyula »Az erjedés chemiájának kézikönyve«. — Köszönettel vétetnek.

A titkár mélyen elszomorodva jelenti, hogy az utolsó v. ülés óta 9 tag haláláról értesült. Elhunyt Dr. R ó t h S a m u főreáliskolai igazgató Lőcsén, a Társulatnak 1873 óta rendes, s 1888 óta örökítő tagja, a ki főleg a Tatra-vidéke kutatása terén szerzett maradandó érdemeket, továbbá a következő rendes tagok: Forster Elek bérlő, Lőrintén; Girtler Aurél s. tanár, Magyar-Óvárótt; Mészáros Ignác plébános, Ó-Kanisán; Millán Dániel állatorvos, Trencsénben; Nigriny János számtiszt, Selmeczen; Pollák Árnin mérnök, Zólyomban; Prugberger József miniszteri tanácsos, Nagybányán; Radlinszky István plébános, Alsó-Lipniczán és Somogyi Ignác tanár, Szolnokon. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépését bejelentette egy. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Albert Iván megyei mérnök N.-Enyed, (ajánlja Bartha Zs.); Báró Baich Mihály Budapest, (Benes János lapszerkesztő Budapest, (Mágócsy-Dietz S.); Beóthy Miklós körjegyző B.-Torda, (Mezey Gy.); Bretz Berta tanítónő Szarvas, (Mikolík K.); Csapó Dániel joghallgató Tengelicz, (Sandrinelli H.); Csebra József tanító Királyság, (Novák E.); Dr. Czinczár Jakab orvos Beél, (König E.); Dr. Draskóczy Jenő m. k. s. mérnök Sz.-Udvarhely, (Diemár K.); Farkas József gazdatiszt Győr Szt.-Marton, (Vámosi M.); Dr. Freund Sándor ügyvéd Zenta, (Szárics B.); Gerlőci Gyula

polg. isk. tanár Baja, (Walder J.); Dr. Hódik János ügyvéd Ada, (Szárics B.); Horváth Sándor evangélikus lelkész Budapest, (Scholtz L.); Horvay Elek nevelő Zágráb, (Berghoffer K.); Iváncsik László királyi törvényszéki aljegyző Budapest, (Vaszkó Gy.); Ifj. Jókai Mór miniszteri titkár Budapest, (Forster K.); Juhász József r. k. néptanító Hédervár, (Ági I.); Kirz Arthur mérnök Kaposvár, (Prilisauer A.); Kiss József főgimn. tanár Csurgó, (Vida K.); Korda Dezső mérnök Párizs, (Szily K.); Dr. Kovács József főorvos Szeged, (Czögler A.); Lukácsevits István jegyző és adótárnok Zenta, (Szárics B.); Dr. Márer József orvos Szécsény, (Ruszinko A.); Meller Henrik urad. főbérllő Vasvár, (Bertalanffy V.); Neumann Emil bankhivatalnok Budapest, (Beke M.); Rajtsányi Bertalan Imre gazdálkodó Baja, (Jilk Gy.); Réthy Rezső közs. jegyző Kiskirályhegyes, (Hósz M.); Solymos Béla mérnök Mítrovicz, (Kunváry F.); Dr. Szaxun János miniszteri fogalmazó Budapest, (Vaszkó Gy.); Szelényi Miklós gazdatiszt Tótmegyer (Kund A.); Tarnay Mihály kir. adótiszt Czegléd, (Hoffmann M.); Dr. Telbisz János chemikus Újpest, (Szilasi J.); Tóth Sándor áll. népiszkolai tanító Perlak, (Witkowsky S.); Trsztyánszky Kálmán gyógyszerész Hédervár, (Ági I.); Ursziny László gyógyszerész Mezőberény, (Meskó M.); Zsedényi Géza gazdatiszt Tótmegyer, (Kund A.); a kik mind a 37-en megválasztattak; velök a tagok száma 6915-re emelkedett, a kik között 167 alapító tag és 142 hölgy van.

Természettudományi estély

1889 november 22-ikén Dr. H u t y r a F e r e n c z állatorvosi intézeti tanár »Baktériumokról« tartott előadást. Röviden vázolta a baktériumok ismeretének történetét, jelezte, hogy kizárólag az utolsó évtizedek alatt gyarapodott róluk való ismeretünk; szözlött alkotásukról, szaporodásukról s kiserletekkel mutatta be a baktériumok tenyésztésének módját. Előadta, hogy vannak ártalmas és ártalmatlan baktériumok; az előbbiek kevesebb számban, mint az utóbbiak; hogy a járványos betegségeknek, minő a tifusz, tüdőgümő-kór, lépfene, kolera stb. mindig baktériumok az okai. Végül kifejtette, hogy a mennyiben már tudunk védekezni a járványok ellen, ezek elvesztették félelmes voltukat, sőt ma már nem is képzeltetők olyan nagy járványok, minők például 25 vagy 30 év előtt még lehetségesek voltak. Az előadás megvilágosítására sok tanulságos rajtot és készítményt mutatott be.

LEVÉLSZEKRÉNY.

I. TUDÓSÍTÁSOK.

(46.) A Közlöny f. é. novemberi füzetében a régi megfigyelések rovata 174. száma alatt szó van a morkolábról, mely szörnyeteg a néphit szerint fogyatkozásakor meg-eszi a Holdat stb.

E szörnyeteg neve vidékünkön (Bán-hegyesen) markaláb vagy *markal*. Ha szabad ennek ötletéből megjegyzést hozzá fűzni, kimondom sejtelmem a markal szó eredete felől. Eredete valószínűleg abból a korból való, midőn az ember a természeti erőket és tüneményeket általában személyesítette, mikor az Olympus tele volt személyesített istenekkel, a Vedák nemkülönben. A markal nevet én hajlandó vagyok egynek venni a babilonok »Nergal« nevű istenével. E Nergal nevű istenről Friedrich Delitzsch a »George Smith's Chaldäische Genesis«-ben a 276. lapon így nyilatkozik: »Nergal névszó jelenti a temetőhely urát s a súlyos lépteivel mindent elpusztító Nergal isten bizony nem ok nélkül viselte e nevet.« A markal ugyan marczagolva pusztít, míg Nergal agyontapos; ez különbség; de a néphit pár ezer éves fejlődés után tán el is üthet az eredeti felfogástól. Jellemző, közös mind a kettőben a pusztítás gondolata; az égi testet el-elpusztítja a markal, Nergal a babiloni istenek között pedig különösen mint az enyészet, a pusztulás urának van felfogva. Babilonból hazánkba e felfogás a sumir nyelv révén jöhetett.

GREMSPERGER MIHÁLY.

(47.) *Pályázat-hirdetés.* A bécsi cs. és kir. egyetem orvosi karának egy magyarországi születésű, katolikus vagy helvét hitvallású, 4-ed vagy 5-öd éves hallgatója, ha valamelyik budapesti magyar orvosi szaklapban megjelenő, önálló megfigyeléseken vagy kísérleteken alapuló, tudományos dolgozatot írt, Dr. Edl Kálmán végrendeleti alapítványából, 300 frt ösztöndíjat nyerhet, melyet, ha irodalmi működését folytatja, még a következő évben is tovább élvezhet.

A bécsi cs. és kir. egyetem leczkekönyvének hiteles másolatával és az említett szaklap illető számával felszerelt folyamodások a Magy. Tud. Akadémia főtítkári hivatalához 1890 április 15-ikéig küldendők be. A díj, ha a fentebbi feltételeknek megfelelő pályázó jelentkezik, 1890 május folytatában ítéltetik oda.

A M. Tud. Akadémia 1889 november 25-ikén tartott összes ülésének határozatából.

SZILY KÁLMÁN,

a M. Tud. Akadémia főtítkára.

(48.) *Értesítés.* A M. Tud. Akadémia 1890-től kezdve munkásságának részletesebb megismertetése végett havi folyóiratot ad ki »Akadémiai Értesítő« címmel, a melyet díjtalanul és bérmentve küld meg alapítványtevőinek, a tudományos intézeteknek, társulatoknak és a hazai Casinoknak, ha ez iránt legkésőbb 1890 januárius 1-ig a főtítkári hivatalt megkeresik. Magánosok részére az egész évfolyam előfizetési ára 3 frt. Budapest, 1889 november 30.

SZILY KÁLMÁN, főtítkár.

II. KÉRDÉSEK.

(113.) Folyó év április 14-ike óta etetem három vaddisznót, melyek az anya alól kerültek hozzám, eleinte tejjel, később és végig árpa és tengeri darával, melyhez főtt burgonya volt törve. Az árpa és tengeri egész szemeket nem ették; inkább koplaltak. Ez a moslék meglehetősen hideg állapotban adatott nekik napjában háromszor, melyet mindvégig móhon faltak.

Most leölettem őket. Súlyuk 32, 33, 35 kilogramm. Felbontásukkor a végbélben s az egész bélrendszerben, sőt a lágyék

hájrétegén és a májon részint finom szálaikon csüngve részint odanöve a beküldött hólyagok fordultak elő. Mindegyik állatban volt közel 100—120 darab. Az egyik állat mája, melynek darabkája az üvegcsőben van, oldalán oda volt növe s ezen vonalban meg volt ily hólyagokkal rakva. A hólyagok a mogyoró nagyságtól a lúdtójas nagysáig váltakoztak. Az állatok többi részei, mint tüdejök, szivők, húruk a legszebb s rajtok semmi különös jel vagy kóros állapot nem vehető észre.

A húst feldarabolva beszóztam s addig érintetlenül hagytam, míg szíves nyilatkozatot nem hallok a következő kérdésekre:

Micsodák tulajdonképen ezek a hólyagok s betegség következtében keletkeztek-e? Elvezhető-e az állatok húsa és zsíra, avagy elásandó? O. B.

(114.) Egy új, körülbelül másfél éves ház kemény fából való padlózata nyílásai közül temérdek szürke bogár jön ki mindenütt, s a milyeneket ezennel be is küldök. Miféle bogár az, honnan származik s mit lehetne pusztítására tenni? M. J.

III. FELELETEK.

(36.) Minthogy a sopronmegyei Hanság florisztikus viszonyai az irodalomban eddig részletesen nincsenek ismertelve s minthogy a kérdésben említett »Hanyi sás« sehol említve nincs, e kérdés eldöntése végett Deininger Imre keszthelyi gazdasági tanintézeti igazgató úrhoz fordultam felvilágosításért, ki a Hanság növényzeti viszonyaival bővebben foglalkozott.

Már jó elege is gondoltam, hogy a kérdéses »Hanyi sás« nem lehet sás, mert sásaink közt egy sem mérges, a minthogy mérgs sást (Carex) nem is ismerünk. Azután arra gondoltam, hogy a nép a »Hanyi sás« néven talán valamely más, sás közt előforduló növényt ért, azért a mocsarakban tenyésző mérges növények, különösen a csomorika jutott eszembe, jóllehet tudtam, hogy a marha a mérges növényeket érintetlenül hagyja. E feltevéssem is hiúnak bizonyult. Deininger úr szíves levelében a következőket közli s a kérdésre is kimerítő választ ad: »A Hanság növényzetét illetőleg engem is érdekelt a felvetett kérdés, a mennyiben a mosonmegyei részen is azt tartották egy időben, hogy az ottani mocsári flóra, legeltetve, mérges hatású a marhára; egy ízben a lébenyi szarvasmarha-falkát derékig érő vízben követtem, meglesendő, mely növényekkel táplálkozik főleg, de nem tudtam egyetlen esetet is megfigyelni, hogy az ott nagy mértékben díszlő Cicutá virosából (csomorika) harapna; a marha azt ösztönszerűleg mellőzi; hanem igen is evett nádhegyeket első sorban, második sorban pedig az ott zombékokban előforduló sásokból különösen az ott gyakori Carex stricta, C. paludosa és C. acuta fajokat; de minden ezen növények nem mérgesek.

Hogy a Hanságban legelő marhából sok eldöglik, és pedig bizonyos években több, máskor kevesebb, sokszor pedig éppen nem, annak nem a sás az oka, hanem a lépfene, melynek csíráit mocsáros legelők magába szedi az állat, melynek a növényzet csak hordozója, nem okozója.

Hogy a sás nem mérges, az köztudomású, tapasztalásom szerint pedig a csomorikát zölden az állat nem eszi. A sás és nád legfeljebb közvetve lehet ártalmas, a mennyiben az állatot száján, lábán stb. megsértheti, mi által különböző betegségek csírái könnyebben juthatnak a vérbe, mint a gyomron keresztül. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR.

(51.) A gombának mint tápszernek minél nagyobb mértékben való elterjesztése nemcsak hogy nem ajánlatos, de szükséges is. Behozni annyiban nem szükséges, mert a nép a hegyes vidéken, különösen felvidékünkön már úgys szelvényben használja, s a gombagyűjtés a népesség öregének s aprajának könnyű keresetforrása. A gombának tápszerrül való nagyobb mértékben elterjesztése, különösen kevés tőkével való tenyésztésének elterjesztése nemzetgazdasági tekintetben is fontos. S ezért az e tekintetben való törekvést minden módon támogatni hazafiás kötelesség. Tudtommal a gombatenyésztéssel hazánkban csak a főváros közelében s a Bécshez közel eső megyékben foglalkoznak. A főváros piacát csiperkegombával jóformán a kőbányai tenyésztők látják el.

Magyar munkát, melyben a gombák leírása s természetése módjának ismertetésén kívül természeti nagyságú színezett képei is megvolnának, fájdalom, nem ajánlhatok, mert magyar irodalmunkban ilyen munka nincs, de a német, francia, angolban sincs. A művek mind külön-külön czéloknek felelnek meg. Megjelent a Renner Adolf fordította Lorinser-féle »A legnevezetesebb ehető, gyanús s mérges gombák«, színes képekkel, mely mű azonban nem hazai adatok alapján készült, s az orvosi Könyvkiadó Vállalatban jelenvén meg, külön, könyvárusi úton nem is igen kapható.

A kérdező kívánatának még legjobban megfelelné L. Trattinick, »Die essbaren Schwämme des österreichischen Kaiserstaates, Wien 1809«, mely azonban már részben elavult. A gombák meghatározására alkalmas a képek nélkül való Dr. G. Winter, »Die Pilze Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz. Leipzig, 1884«, mint a Dr. L. Rabenhorst-féle »Kryptogamnenflora« első kötete, továbbá az apró képekkel illusztrált Cooke, »Handbook of British Fungi.« London, 1871. Jól használható képes munka a Krumpholz-féle, továbbá a legújabb tudományos felfogásnak megfelelő Friess-féle. A hazánkban megjelent Kalchbrenner-féle nagyon is csekély terjedelmű.

A gombák tenyésztésével több munka foglalkozik, de leggyakorlatibb közülök a M. Lebe, »Die Champignonzucht. Berlin, 1879« című munka. M. D. S.

(71.) A kérdésben felsorolt gyomok kiirtására a legolcsóbb szer a jó mély talajforgatás (rigólozás) közben a gyomok gyökereinek, gyöktörzseinek a kiszedése. A többi ajánlott szerek, mint a kénsavas vas, chlórmez, porrátört oltatlan mészb. stb. kis mennyiségben alkalmazva alig hatnak, nagyobb mennyiségben pedig sokba kerülnek, azonfelül a talajt is terméketlenné teszik s nemcsak a gyomok, de a hasznos növények sem maradhatnak meg, sőt jó ideig nem is tenyészhetnek az így kezelt talajban. M. D. S.

(72.) Biztos sikert alig lehet ígérni, mert a sikernek többi feltételeit nem áll hatalmunkban megszabni. Ha a vidéken tett tapasztalatok szerint csakugyan csak minden két évben van termésre kilátás, a virágok leszedése után a következő évben lehet »reményleni« bővebb termést, mert a fa, mint mondani szokás, kipihen magát. Csak-hogy a virágokat bimbó vagy még inkább rügy korukban helyesebb leszedni. De ha a termés minden évben is beköszönhet, — a mi valószínű — a virágok leszedését a fa kora, fejlettsége, növekedés-módja stb. határozza meg; a helyes nyésés, jó trágyázás stb. azonban többet lendíthet a dolgon. M. D. S.

(88.) A nép hagyományos hiedelmének, hogy az eső Péter-Pálkor a búzára tűz, bizonyára megvan a maga alapja, bár e részben nincsenek pontos vizsgálatokon alapuló adataink. A búza termése, illetve magja, Magyarország középső részének éghajlati viszonyait tartva szem előtt, épen június vége felé szokta érését utolsó napjait élni, illetve a mag anyaga az úgynevezett »tejes« állapotból többé-kevésbé szilárd állapotba megy át, a mely folyamat minden esetre száraz meleg időjárást kíván s így ez időtájt az esős időjárás ép oly káros hatású, mint a hideg. A káros hatás abban mutatkozik, hogy a szemek egy része számba vehető nagyságot sem ér el, más kifejtettebb része pedig összeaszik. M. D. S.

(92.) Hogy Jupiter nem tűnt el azonnal, midőn a három negyedében megvilágított Holdkorong sötét részének szélét elérte, ennek az az oka, hogy Jupiter látszólagos átmérője nem elenyésző, hanem aránylag elég tetemes, s ennél fogva mindjárt a fedés kezdetén nem tűnhetik el. Csak az állócsillag-fedéseknél tűnnek el az álló csillagok azonnal. Messzelátóval észlelve a jelenséget, könnyű volt észrevenni, hogy Jupiter teljes elfedése mintegy 12 másodpercnyi időbe került. Ellenben a 3 Jupiterhold (a 4-ik akkor épen a Jupiter-korong mögött volt) mindegyike csaknem egy pillanat alatt tűnt el, a mint a Holdkorong sötét része szélét elérte. —R —S.

(100.) A most folyamatban levő vas-
kapu-szabályozás csupán a hajózás meg-
könnyítését s minden időben, nehézség
nélkül való biztos eszközlését czélozza. Ha
tekintetbe vesszük, hogy a szabályozás
munkálatok csupán lokális jelleműek s csak
a zuhatagok rendkívül nagy esésének ki-
egyenlítését czélozzák, előre látható, hogy a
Duna vízszíneben beállható változások is
csak igen szűk határok között fognak ma-
radni. Egész biztossággal állíthatjuk pl., hogy
a vízszín változása Baziáson felül már alig
lesz érezhető, nemhogy e változásokból Buda-
pesten, Esztergomban vagy Komáromban
csak valamit is észlelhetnénk.

SCHICK EMIL.

(108.) A holdkórosság alapja egy saját-
szerű ideges állapot, melynek benső mi-
volta eddigelé nincs tisztára derítve. A baj
maga nagyon sokféle ideges tünetében
nyilvánul, a melyek közül csak egyik az ú. n.
alvajárás. Orvoslása végezt szakértő orvos
tanácsát kell kikérni. —X.

(110.) A száraz lemezek tartósságáról
egyesen adatokkal szolgálhatok.

Az országban, úgy hiszem, mi voltunk
Dr. Wartha Vincze tanárral az elsők, kik
száraz lemezeket magunk készítettünk. Én
később az eljárást úgy változtattam, hogy a
kollódiumot Obernetter módja szerint emul-
zifikáltam a szükséges mennyiségű ezüst-
sóval, s a kollódiummal leöntött lemezt nem
»ezüsfördőben« áztattam mint az rende-
sen szokásban volt, hanem jódkáli oldat-
ban. Ilyen lemezekkel készítettem Észak-
Németországban képeket 1876 július utolsó
napjaiban, midőn a lemezeket áprilisban ön-
töttem. Az előhívás csak novemberben tör-
tént, s a képek jók voltak. Sőt 21 hóna-
pos ily módon készített tannin-lemezekkel is
csináltam akkorában jó képeket.

A brómezüstszelatin-lemezek még sok-
kal tartósabbak, ha nyáron *hívós*, de száraz
helyen vannak elhelyezve. Nekem jelenleg
is vannak 3 éves Bernaerts és Causland-
féle lemezeim, s ezekből október elsején
vettem egyet-egyet elő próbára, s még leg-
kisebb nyoma sem mutatkozott rajtok a
szegélyfátyolnak; sőt a nyáron próbáltam
egy doboz még sokkal régebb lemezeket
használni, melyek Dr. Kovács Jenő buda-
pesti gyárából valók, s egyre egy spektrumot
fotografáltam, mely tökéletesen sikerült, le-
számítva csekély szegély-fátyolát.

1888 július utolján az Alduna vidékén,
a kis Dubroni-kamerával dolgoztam, s az
exponált lemezekből egy tévedésből a tartalék-
dobozba került. 1889 július utolsó
napjaiban ismét lementem az Aldunára, s
midőn a kis Dubroni-gépet meg akartam
tölteni lemezekkel, kivettem egyet a tartalék-
dobozból, s betettem az előhívó folyadékba,
megkísérlelendő, vajjon a kis lemezeknek

nincs-e nagy szegélyfátyola. Bámulásomra kép mutatkozott a lemezen! Így tehát a kép egy teljes évig lappangott a lemezen! A kép kifogástalan jó, a lemez pedig Dr. Schleussner gyarából való, (melyeket határozottan a legjobb lemezeknek tartok) Majnai Frankfurtból.

Kevésbé tartósak a chlőrezüst-lemezek, mert pl. Edwards-féle lemezeken gyakran tapasztaltam erős, sőt néha nagyon erős szegélyfátyolt.

Hasonlók az orthochromaticus lemezek is, melyek azonban hosszú idő alatt nem szegély-, de totális fátyollal kedveskednek az embernek.

Gothard Jenő *csakis* Dr. Schleussner-féle orthochromatikus lemezeket használ spektrális felvételeihez, s az ő fekete szobájában 6—8 hónapig jó minőségben elállnak az orthochromatikus lemezek is; más gyártmányokkal azonban Gothard sem ért el ily kedvező eredményt.

A legkevésbé tartósak azok az orthochromaticus lemezek, melyeket az ember maga fűrészt, de hatásuk azonnal a megszáradás után minden készen vett orthochromatikus lemezt felülmul. Ha azonban cyaninnal vörösre érzékenyíti az ember a lemezt, azzal különösen már *nyáron* másnap sem biztos dolgozni.

Azt hiszem, hogy bátran elmondhatjuk, hogy ha a lemezek jó helyen vannak tartva, tartósságuk, ha nem végtelen is, de igen hosszú időre terjed.

DR. KONKOLY MIKLÓS.

(III.) A kérdező tanárának félig-meddig igaza volt, mert tényleg vannak gombák, melyeket egyik vidéken minden káros következmények nélkül megesznek, más vidéken azonban károsaknak, illetve gyanúsaknak (ha nem is mérgeseknek) tartanak. A gombákat a táplálkozás tekintetében a legtöbb szerző mérges, gyanús és ehető gombákra osztja, a gyanús gombák olyanokat értve, melyek élvezete nem ajánlatos, de a köztapasztalás szerint némely vidéken vagy bizonyos eljárás, elkészítés után megehető. E tekintetben azonban kevés pozitív bizonyosság adatokkal rendelkezik a tudomány, mert bár a gombák mérgező voltának kérdése egyike a legfontosabb kérdéseknek, eddigelő tudományos vizsgálat útján csak nagyon kevés gombának van a természete megállapítva; a legtöbb gombának a természetéről csakis a nagy közönség útján vannak a tudományos munkák tájékozódva, már pedig a nagy és sokfejú közönség tapasztalata tudvalevőleg nem mindig állja meg a kritikát.

Annai kétségtelen, hogy vannak mérges gombák, melyeket alkalmas elkészítés után meg lehet enni, s Poulet, Pouchet, Letellier és Boudier szerint a gombák mérgező anyagát eczetes vízben

való áztatás vagy főzés útján el lehet távolítani. S hogy ily módon a mérget egészen ki lehet vonni a gombából, bebizonyítja Gerard, a midőn a nagyon mérges légyölő galócának ily módon elkészített nagyobb mennyiségét orvosi tekintélyek előtt maga ette meg minden rossz következmény nélkül. Oroszországban e gombát különben eczetben való áztatás és kifőzés után csakúgy eszik, mint a többi gombát.

Mivel azonban az ily módon való kezelésnél mégis maradhat a gombában mérreg, ajánlatos a mérges és gyanús gombáktól tartózkodni, ellenben helyeslendő, minden asztalra kerülő gombát eczetes vízzel leforrázni (hacsak a gombák kétségen kívül nem mérgesek), nehogy az esetleg közéjük került gyanúsak megártanak az élvezőnek, habár ez által a gomba veszít is valamit tápláló értékéből.

Kétségtelen továbbá, hogy a talaj, éghajlat s a termőhely egyéb viszonyai is hatnak a gomba természetére, s ezért valószínű, hogy e viszonyok a mérgeanyag fejlődését is előmozdítják vagy hátráltatják, és pedig egyszer úgy, hogy a mérreg kifejlődik, másszor úgy, hogy a mérreg alig vagy egyáltalán nem fejlődik ki.

S hogy az időjárás is mily mértékben hat a gombák mérges voltára, bizonyoságra az a tény, hogy pl. az egészen ártatlannak tartott legtöbb embernek kedves kucsagomba is, ha mindjárt eső után szedik, igen kellemetlen, sőt káros hatással van az emberre, mely hatás azután napokig is eltart. A mérgező anyag itt valószínűleg a jelentős mennyiségű fehérje és zsíryanag bomlásából származik. Hasonlóan bomlást idézhet elő a gombáknak húzamosabb ideig való tartása is.

Sőt az ehető Agaricus Oreadesről (szikár galócza) kimutatták, hogy nedves időjárás-kor gyűjtve, benne a gyűjtés után a mérgező hatású kéksav fejlődik, mely azonban erős főzőskor eltávozik.

Hogy mely gombák mérgesek itt, amott meg megehető, legkevésbé sincs még általában sem kimutatva. Hazánkról a tekintetben Kemény Mór tett közzé Közölnyünk múlt évi folyamának 138—143. lapjain egyes idevágó adatokat.

MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR.

(III.) A vaddisznók hasüregi szerveinek felületén részint szabadon talált, részint állományukban fészkelő — mintegy 2—3 cm. átmérőjű — hólyagok, melyeknek legtöbb példánya szabadon kiálló, eyeisei pedig belsejökbe húzódtott fegyrszerű függeléket viselnek, egy galandféregnek, a *Taenia marginatá*-nak úgynevezett hólyagféreg állapotban levő lárvái, melyeket a helminthológusok *Cysticercus tenuicollis* néven ismernek.

Ezek a hólyagférgek gyakori parazitái

a kérődzőknek, de különösen a disznóknak (állítólag az emberben is előfordulnának, de ez bizonyítva nem bincsen). A hólyagférgek vékony függeléke nem egyéb, mint a fiatal galandféreg, mely, ha kutyák vagy farkasok belébe jut, 1,5—2,5 méter hosszúságra növekedő ivarérett galandféreggé fejlődik. Ennek a petéiből pedig, melyek a lánczolat végéről leváló s a gazdaállat ürülékével kitakarodó izekben töménytelen mennyiségben vannak, a kérődzőkben és disznókban fejlődnek ki a lárvák, a Cysticercusok.

Az előadottakból látható, hogy a *C. tenuicollis*ban szenvedő sertések hújának élvezése az ember egészségét — minthogy az emberben galandféreggé nem fejlődhetik — épen nem veszélyezteti. Ellenben óvandók a *C. tenuicollis*tól a kutyák, mert — mint említve volt — ezekben fejlődnek a Cysticercusok Taeniákká, s mert a *T. marginatában* szenvedő kutyák fertőztetik meg a kérődzőket és disznókat Cysticercusokkal.

DR. ENTZ GÉZA.

(114.) A beküldött állatkák az *Isopoda* rákok rendjének *Oniscidae* családjába tartozó *Porcellio laevis* Latr. példányai. E csa-

lád tagjai tudvalevőleg nyirkos helyeken, kövek, mohák, korhadó falevelek és törzsek alatt, nedves kőfalak zugaiban, pinczékben, kamarákban stb. tartózkodnak, szóval oly helyeken, a melyeknek levegője vízgőzzel telt s a hol az esetleg korhadó szerves anyagok nekik és utódaiknak elegendő táplálékot nyújtanak. Valószínű, sőt bizonyos, hogy a beküldött példányok tanyája a padló alatti, talán nyirkos és korhadó szerves anyagokkal fertőzött töltelék, a melyben esetleg túlságosan felszaporodva, kivándorlásra kényszerültek. Pusztításukra speciális irtószerket alkalmazni nem szoktak. Ez esetben legjobb lenne a padlót felszedetni, az alatta lévő töltelékét ledöngöltetni, hogy repedései, hézagai, melyek ezen állatoknak menedékhelyet nyújtanak, elenyészzenek, sőt nem ártana közvetlenül a padló alá száraz töltelékot hordatni be. Nincs kizárva azonban annak lehetősége sem, hogy időnk multával, a padló alatti töltelék kiszáradásával, tehát az éltető körülmények kedvezőtlenre fordulásával, minden beavatkozás nélkül is elpusztulnak.

DR. D. J.

A CSILLAGOS ÉG.

Bizonyára számos tagtársunk veszi szívesen Közlönyünk ez új rovatát, melyben a csillagos égnek főbb és érdekesebb tümenyzeit havonként, egy hónappal előre szándékozunk közölni, egyik hónap 15-ikétől, a másik hónap 15-ikéig jegyezve fel a tudnivalókat. Célünk, hogy az asztronómia iránt érdeklődők könnyen és egyszerűen ismerkedjenek meg a csillagos éggel, figyelmeztetve legyenek a bekövetkező érdekesebb tümenyekre, s hogy a ki talán itt-ott időmeghatározással is foglalkozik, legalább egy-néhány adatot találjon, mely a Nap mozgására vonatkozik, s a melyek ismerete ily elemi megfigyelésekhez is szükséges.

Rovatunkban egy kis csillagmappa van, mely az egyes hónapok első napjára a megjelölt esti órában ábrázolja az ég állapotát Budapesten s általában egész Magyarországon. Ennek használatáról kell egy pár szót előrebocsátanunk. Ha segítségével meg akarjuk ismerni a csillagzatokat a megjelölt időben, a kis mappát színével lefelé úgy tartjuk fejkünk fölé, hogy a + jellel jelzett közepe a tetőpontba — az ég legmagasabb pontjába — »észak«-kal jelzett széle pedig észak felé essék. Így nagyon könnyű megismerni az egyes csillagokat egészen le a szemhatárig. Közél a szemhatárhoz eltérés van, vagy, a mint mondani

szokás, a rajz torzít, a mi onnan származik, hogy gömbfelület sík lapon van ábrázolva. Ha nem a jelölt órában (januárius 1-én pl. 7 óraker este) figyeljük meg az eget, hanem 1, 2, 3 órával előbb (vagy később), akkor is használhatjuk a mappát, legalább középső részeit. E célból az egész rajzot a »sarkcsillag« körül balra fordítjuk (ha később észlelünk, jobbra), úgy hogy a »Dél« felirat 1, 2, 3 centiméterrel balra (vagy későbbi észleletkor jobbra) essék. Ha most az új »Dél« pontot, mely a régítől 1, 2, 3 óra számára 1, 2, 3 centiméterrel jobbra (későbbi észleletnél balra) esik, a sarkkal egyenes vonallal összekötjük, az új + tetőpontot megkapjuk, ha a sarkcsillagnak a tetőponttól való távolságát ez egyenesre rávisszük. Ez eljárással egyszersmind azt is látjuk, mily módon kelnek és nyugszanak a csillagok. Mert ha az új tetőpontból egy 5 centiméternyi sugarú kört írunk le, ismét megkapjuk a szemhatárt. Minden csillag, mely ezen az új szemhatáron kívül esik, még nem kelt fel, illetve már lenyugodott.

Hogy mappánk nagyon tömött ne legyen, csak a harmadrendű csillagokig mentünk.

De a mappa nemcsak a nevezett, hanem más napokon is pontosan megadja az ég állapotát, csakhogy mindig más-más órá-

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutatathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.